

Franciszek Schubert.

I.

Urodził się 31 stycznia 1797 roku, jako syn nauczyciela szkoły ludowej w wiedeńskim przedmieściu Lichtenthal. Ojciec był jego pierwszym nauczycielem muzyki. Dzieciństwo spędził jako sopranista w chórze wiedeńskiej kapeli nadwornej, gdzie był zarazem uczniem Saliergo w kompozycji. Przez trzy lata był pomocnikiem nauczycielskim; dopiero przyjaciele umożliwiają dwudziestoletniemu wyłączenie się twórczości. Umiera 19 listopada 1828.

II.

Najważniejszym rokiem jego życia jest rok 1815, rok powstania jego pieśni Goethowskich, rok urodzenia nowej pieśni romantycznej. Już „Erlkönig“, „Heidenröslein“, „Wanderers Nachtlied“, „Gretchen am Spinnrad“ (1814) posiadają charakterystycznoromantyczne rysy. Melodia nie opiera się na ryt-

mice wiersza, nie skanduje go, lecz interpretuje jego treść. To staje się znów przyczyną zmian formalnych. Głębsze ujęcie nastroju poezji rozszerza formę; kontrasty nastroju wzbogacają harmonikę. Wtór eman-cypuje się i staje się czynnikiem równorzędnym. Wtór maluje tło i nastrój, głos wyraża uczucia. W pieśniach Schuberta są zapoczątkowane wszystkie formy i gatunki, które wiek XIX wydoskonił. Zachowało się około 450 pieśni Schuberta.

Jego zasługą jest wzniesienie pieśni z obiektywności tańca i z filisterskiej naiwności pieśni pasterskiej na wyżyny subiektywnego przeżycia. Przeważa w pieśniach jego nastrój rozpacz i melancholji. Nie jest on uzasadniony w naturze i temperamencie Schuberta — był on przeciwnie bardzo wesołego usposobienia — raczej przypisać to należy specjalnej i charakterystycznej dyspozycji młodych romantyków dla uczuć „Weltschmerzu“. Ta radość z cierpie-

nia jest reakcją na epiczny obiektywny spokój klasyków.

III.

Chociaż opiera się on właśnie na klasykach, na ostatnich dziełach Mozarta i Haydna. A wpływ Beethovena jest olbrzymi. Forma cykliczna w jego dziełach instrumentalnych jest typowo klasyczna. Nowem jest wydoskonalenie jednocześnie typu (Impromptus i Moments musicaux). Od roku 1820 wpływ Beethovena staje się jaskrawo widoczny w dziełach jak nieskończona symfonia h-moll (1822) lub kwartet d-moll (1827). Lecz brak Schubertowi siły, by po katastrofalnym zakończeniu części pierwszej przebić się do tryumfującego finale. I to jest może powód niedokończenia symfonii h-moll.

IV.

Niedostatecznie znaną i cenioną jest u nas twórczość kościelna Schuberta. Te jego dzieła nie zajmują się metafizycznymi problemami liturgicznego tekstu. Wyrastają jego msze z ogólnego, ludowego poczucia religijnego Wiednia; Schubert je sublimuje do doskonałości, której nikt po nim nie osiągnął. Jego msze As-dur i E-dur są arcydziełami w prawdziwym tego słowa znaczeniu. Cały czar i bogactwo romantyzmu muzycznego są tu skondensowane jak nigdzie indziej.

Natomiast jest bez znaczenia jego twórczość sceniczna, chociaż zostawił sporą liczbę oper. Należy jednak nadmienić, że zna on już psychologiczny motyw reminiscencji, że jego piękna zawsze instrumentacja po raz pierwszy waltorniami i puzonami operuje w sposób obcy nawet Beethovenowi, przygotowując grunt dla Wagnera.

V.

Olbrzymi wpływ wywarł Schubert na bieg i rozwój lekkiej muzyki. Jego kompozycje taneczne zapoczątkowały rozkwit walca, który przez Jana Straussa nadał piętno i formę operetce. Schubert tańce te przeważnie improwizował; a notując je później harmonizował subtelnie, zaopatrywał w kontrasty i gradacje.

VI.

Ciekawem jest, że romantycy nie zaliczali Schuberta do swoich. Lecz mimo swego zakorzenienia w sztuce minionej jest on jako zjawisko i jako twórca nawskroś romantykiem. W porównaniu z Beethovem są jego uzdolnienie i jego siła konstruktywna więcej kobiece. Jego zdolność wczucia się, uczyniła go ojcem pieśni niemieckiej. Szerokość jego melodii pełnej tęsknoty, oscylująca harmonika, szczęśliwy i uszczęśliwiający czar brzmienia i marzycielskie uczucia — oto składniki osobistości i sztuki Schuberta.